

Wakkere bewoners met Groenblauwe Dakdromen voor Leiden

*Impressieverslag Online Ideecafé – Jaar van het Dak - 15-6-2020 **

Centrale vraag op het online Ideecafé Dakdromen op 15 juni was hoe we in Leiden ook daken kunnen verduurzamen. Na inleidingen van wethouders Spijker en North, projectleider Tiessens en stadsecoloog Moerland bespraken de deelnemers hun ideeën om daken groener te maken.

Jaar van het Dak

Leiden is één van de meest versteende steden en moet aan de bak voor de klimaatadaptatie en biodiversiteit; alle meters tellen mee. Slechts 50% van het oppervlak van Leiden is van de gemeente, dus de stad leefbaarder maken moeten we samen doen. Bewustwording is daarbij belangrijk. De gemeente Leiden gaat samen met het Jaar van het Dak promoten om ook de ruimte op daken intensiever te benutten. Wethouder Fleur Spijker lichtte het beleid toe waarin regels zijn verruimd waardoor het voor veel meer woningen is toegestaan om er zonnepanelen op te plaatsen. Alleen voor gebouwen met een monumentale status en beschermd stadsgezicht blijven restricties gelden, maar ook daar worden de regels verruimd. Zij nodigde iedereen uit om te bekijken welke vergroening er mogelijk is. Daarbij benadrukte ze dat vergroening niet alleen een luxe moet zijn voor degene die het makkelijk kunnen betalen. “Vergroening moet breed beschikbaar zijn”.

Hittestress

Wethouder Ashley North, hield een gloedvol betoog over biodiversiteit en klimaatadaptatie. Met het vergroenen van daken worden vele doelen gediend van opvangen en vasthouden van water tot toename van biodiversiteit en het beperken van hitte in de stad. “We hebben allemaal het dorre gras gezien dit voorjaar dus we weten inmiddels dat droogte een serieus vraagstuk is. Ik ben niet pessimistisch, maar we moeten echt aan het werk.” En dan zorgen groene daken meetbaar voor verlaging van de temperatuur. Waar een bitumen dak de 80 graden overschrijdt, blijft een sedum dak onder de 36 graden. Zowel in de huizen als voor de stad zijn de groene daken van grote waarde bij de regulatie van de temperatuur.

Zwarte roodstaart

“Verbluffend wat een soortenrijkdom mogelijk is boven op gebouwen.” Wouter Moerland, stadsecoloog liet voorbeelden zien van groene daken elders. Pronkstuk was de spectaculaire daktuin van het Rotterdamse UMC met bomen, vlinders en vogels. “Er is hier zelfs een zwarte roodstaart gesignaleerd. Op een hoogte van 40 meter verder weg van stadslawaai voelen deze soorten zich op hun gemak.” Wouter deelde de daken in 3 categorieën in: sedum daken, daken met planten tot ca 80 cm en daken met bomen. Sedum daken zijn relatief simpel en goedkoop. Een tuin met verschillende planten biedt in alle seizoenen veel goeds voor de dieren die zich daar hebben gevestigd. Een tuin met complete bomen is prachtig, maar dat vraagt een flinke bodemlaag en een sterk dak; en is daardoor een kostbare optie. “Natuurlijk geldt, hoe groter, hoe mooier, maar ook kleine oppervlakken doen ertoe.”

Win-actie tot 12 juli

Het Jaar van het dak heeft mede als doel bewoners te stimuleren om voor vergroening te gaan. In samenwerking met de gemeente en dakcoaches bieden zij ondersteuning bij de activiteiten, geven zij antwoord op vragen, en leveren zij communicatiemiddelen (digitale flyer) aan om te delen onder bewoners(groepen). Via de website van Jaar van het dak kunnen initiatieven zich aanmelden. Projectleider Wessel Tiessens bracht vervolgens een winactie onder de aandacht jaarvanhetdak.nl/win. De bewoners die uiterlijk 12 juli het meest creatieve en duurzame idee inbrengen, maken kans op een dak dat geheel wordt betaald door de samenwerkingspartners:

- Solar leiden geeft zonnepanelen weg
- Groene daken Leiden een groen dak incl. aanleg
- Het Groene Loket 3 groen dak aanlegsets voor bewoners

Dakdromen in break-out rooms

De stadsecoloog zei al wat een effect een sedum bedekking op een fietsenstalling heeft. Met lage kosten en weinig onderhoud wordt een lelijk hok een restaurant voor bijen. Maar, op welk punt in je wooncarrière en de verduurzaming van je huis doe je een groen dak? Moet eerst dit of dat gedaan zijn? Willen 65-plussers ook nog vergroenen? En, zijn dakkapellen ook te benutten? Is het mogelijk om op een schuine wand een zonnepaneel te bevestigen? In het algemeen is de constructie van een dakkapel te kwetsbaar om er een zonnepaneel op te plaatsen. Maar het blijft altijd maatwerk.

Hier kunnen de dakcoaches goed in adviseren. In break-out rooms bespraken deelnemers in groepen met dakcoaches hun dromen, inspirerende voorbeelden, en wisselden tips uit om van nieuwe initiatieven een succes te maken.

Uiteenlopende dakdromen voor Leidse wijken

Voor de Burgemeesterswijk een groot dakoppervlak voor een kweektuin, waar combinatie eetbare insecten kweken voor voedsel. Groene daken op schuurtjes, fietsenstalling en garages (van VVE) in Zuid-West, de Mors en Stevenshof. Groen (sedum) op schuine daken of op de dakkapel. Op bitumen platte daken van de Diamantlaan in de Hoge Mors; mogelijkheden voor dakbedekking en opbouwen. Hoe hou je daarbij rekening met water afvoer, onderhoud en belasting?

De VvE aan de van Vollenhovenkade overweegt een groen dak en zonnepanelen. Het dak wordt eerst 'opgeschoond' (buizen wegwerken e.d.), daarna wordt onderzocht wat de mogelijkheden zijn (bijv. panelen voor algemeen/particulier gebruik?). Ook wordt overwogen zoveel mogelijk stallingen voor fietsen/scooters/scootmobielen te overkappen met een groen dak. Een groen dak op fietsenstallingen e.d. zou ook iets kunnen zijn voor gebouwen van Universiteit, waarmee zij kunnen laten zien wat ze ook aan vergroening doen. Ook zij komen in aanmerking voor subsidie.

Een samenwerkingsgroep in Pancras is bezig met geveltuinen voor verschillende huizen aan te leggen. De volgende stap kan het dak zijn, met groene daken en zonnepanelen. De groep bewoners kent elkaar al dus dat scheelt. Het is wel de vraag of de daken het kunnen dragen. Als er grind op een dak ligt, kan er altijd groen op. De meeste daken zijn zo gedimensioneerd dat ze veel meer aan kunnen dan nodig is. Grind is erop gelegd om te zorgen dat de wind een dak niet van de constructie trekt.

In de Stevenshof wil een bewoner een groen dak met zoveel mogelijk wilde planten. Je kan afwachten wat er aan komt waaien; dat is nog ecologischer, maar je dak moet daar wel op gebouwd zijn (kijk naar de natuurtuin van PLNT!). Let wel op dat je graspollen er uithaalt, want die drukken de rest weg. Met een sedumdak wordt het dak vrijwel onderhoudsvrij.

Voor een schuur dak (van 3*3 m²) is geen behoefte aan sedum, maar aan hogere beplanting met kruiden. Hoewel de dakkapel maar een klein oppervlak heeft was hier bij iemand toch het idee om een klein groen dakje te maken. De zorgen over windbelasting zijn inmiddels weggenomen.

Een alternatief voor de biodiversiteit en het vergroenen van een dak is een hangende tuin. Dit betekent beplanting die vanaf een dakrand of een balkon (uit plantenzakken) naar beneden groeit. Het gewicht wordt dan gedragen door de rand van het dak (de muur zit onder de dakrand). Dan heb je niet snel problemen met het draagvermogen. Mogelijk kan Samen-aan-de-slag (van gemeente Leiden) hierin een rol kan spelen. Denk ook aan dakpannen voor vleermuizen en vergeet bij als het 'vergroenen' de blauwe natuur niet in onze stad met 28 km gracht en mogelijkheden voor natuurlijke oevers!

Heb je al wat op je dak? Wat zijn je tips?

Het PLNT-gebouw heeft een bijzondere functie als schuilkelder. De hele constructie en ook het dak is speciaal voor deze functie. Het draagvermogen is veel groter dan voor een normaal gebouw. Het dak is daardoor geschikt voor de vele verschillende functies, die nu op het dak worden geboden.

Een VVE wil in het Meer-Jaren-Onderhouds-Plan opnemen om een groen dak aan te leggen op de fietsen-/scooter-stalling. Ook willen ze kijken of ze zonnepanelen kunnen gebruiken voor stroom van

liften en verlichting. Dat is de meest eenvoudige keuze. Als iedere bewoner zijn eigen panelen wil wordt het ingewikkelder; iedereen krijgt een aansluiting op eigen panelen (met een eigen omvormer).

Het kan goed zijn ervaringen van VVE's die al bezig zijn met verduurzaming te delen; zie ook tno.nl/stimulans-vve-s-voor-verduurzamen-woningen en duurzaambouwloket.nl/thema/vereniging-van-eigenaren.

Kan een groen dak dan ook bij huizen van woningcorporaties zoals Portaal? De eerste reactie is vaak dat het niet in de planning past. Een natuurlijk moment om groen dak aan te leggen, direct nadat onderhoud is gepleegd, maakt meer kans.

Hoe krijg je een wijk zover om groene daken te overwegen? Via lokale media, wijkkrant, nieuwsbrief, of door burens aan te spreken. Iedereen beslist zelf; niet iedereen wil altijd meedoen, maar er zijn mooie voorbeelden, zoals van Patty Verkuyl en de Merenwijk die in de Iepenrode zowel particuliere woningeigenaren als huurders meekreeg om samen groene daken op hun schuurtjes te leggen.

Wat heb je nodig om je droom te realiseren?

Een groen dak kost ca. €65-85/m² - €25 subsidie. Bij zelf aanleggen ca 40 euro/m² -€25,- subsidie. Nieuwe (witte) dakbedekking kost €60/m². Met groene dakbedekking gaat dakbedekking 2x zo lang mee! Grind verwijderen kost 15 euro per m².

Als je dak te klein is voor de subsidie (<15m²), zoek dan iemand uit de buurt die ook meedoet. Lukt dat niet, vraag dan hulp aan groenedakenleiden.nl, die kan je koppelen aan een ander dak.

Wanneer kan een groen dak wel/niet op een dakkapel; waar hou je rekening mee? Een groen dak op een dakkapel is vaak geen goed idee, omdat het draagvlak van de dakkapel niet voldoende is en het oppervlak te klein. Een groen dak van minder dan 5m² heeft overigens geen zin, dan leg je meer grind (er omheen) dan groen.

Extra gewicht toevoegen op een bestaand dak kan niet zomaar. Groen voor grind wel en meestal is er wel een oplossing. Schakel bij twijfel een constructeur in (4construct.nl of via duurzaambouwloket.nl). Informatie zoals tekeningen en berekeningen zijn voor woningen na 1950 vaak te krijgen via de gemeente Leiden, bouwarchief.

Gezocht wordt naar documentatie om initiatieven van burengroepen of van VVE op te starten. Bij angsten en twijfels over kans op lekkage of de voordelen van koel houden kan worden verwezen naar de website jaarvanhetdak.nl, zodat de juiste dakcoach gekoppeld kan worden en bijvoorbeeld een informatie avond georganiseerd kan worden.

Witte en groenblauwe daken

Veel deelnemers hebben behoefte aan verkoeling in de zomer. Liefst met groen dak, maar als dat niet mogelijk is door een te hoge belasting van een oude woning in de binnenstad, dan is wellicht een witte dakbedekking mogelijk. Dit werkt verkoelend en zorgt voor een tot 30% hoger rendement van zonnepanelen (ook een groen dak heeft daar overigens een positief effect; tot 8%). Voor een wit dak kan contact opgenomen worden met GroeneDakenLeiden.nl of Zirkzee dakwerken.

Onderzoek aan de baten van groenblauwe daken Een groen dak brengt tot 4 graden verkoeling in de woning. Dit komt omdat de temperatuur ca. 40 graden lager ligt blijkt uit onderzoek van Stowa (2019-23): [Meten op hoogte, Een overzicht van onderzoek op groenblauwe daken](#).

Voor meer inspiratie voor een Leids daklandschap, zie: [Het-rotterdamse-daklandschap-als-tegengif-voor-ongelijkheid](#).

Zonnecellen

In het Houtkwartier ligt de focus sterk op het plaatsen van zonnepanelen. Op 30% van de adressen liggen zonnepanelen op het dak; er zijn nu zo'n 3500 zonnepanelen geplaatst.

Zouden we vaker zonnepanelen op schuurtjes kunnen zetten? Als bewoner kan je er dan makkelijk bij voor simpel onderhoud. Het rendement is wel lager en schoonmaken, werkt eerder averechts.

Voor plaatsing bij een oude woning in het centrum wordt doorverwezen naar Erfgoed Leiden en Omstreken. Jeroen Schrama geeft onder meer workshop(s) over PV op daken in Zeeheldenbuurt.

Dakcoaches

De dakcoaches zijn aangewezen wijkambassadeurs die binnen het programma Jaar van het Dak inwoners ondersteunen bij hun plannen om hun dak groener te maken. Bij interesse kan je jezelf of met burens aanmelden via: jaarvanhetdak.nl/dakcoach. Zo word je gekoppeld aan de juiste dakcoach-wijkambassadeur. De leveranciers en installateur helpen je verder.

Leidse wijken	dakcoach	e-mailadres
Stevenshof en Merenwijk	Ckees van Oijen	goedstevenshof@gmail.com
Binnenstad-Zuid	Anton de Gruyl	info@antondegruyl.nl
Binnenstad-Noord	Marius Ballieux	m.ballieux@organicarchitects.nl
Roodenburgerdistrict (o.a. Profburgwijk)	Maarten Stoffers	info@maartenstoffers.nl
Mors- en Boerhavedistrict	Yung Lie	yunglie8@gmail.com
Leiden-Noord	Anja Moltgen	anja@inplus.nl
Tuinstad-Staalwijk en Vreewijk	Caroline Piet	caroline@picocommunicatie.nl
Leiden Zuid-West	Bart Groeneweg	bartgroeneweg@gmail.com
Zeeheldenbuurt	Jeroen Schrama	speedkip@gmail.com
Algemeen groene daken (en Merenwijk)	Michiel Janssen	mwhj@xs4all.nl

Andere contacten voor duurzame daken	contact	e-mailadres
GroeneDakenLeiden (partner JaarvanhetDak)	Dirk Rosendaal	info@universalgreenfields.nl
Het Groene Loket (partner JaarvanhetDak)	Tamara van Dijk	tamara@hetgroeneloket.nl
Solar Leiden (partner JaarvanhetDak)	Johan Haasterecht	info@solar-leiden.nl
Bewonersinitiatief groene daken Iepenrode	Patty Verkuyl	pattyverkuyl@live.nl
Klimaatadaptatie, Gemeente Leiden	Jolanda Schiffart	j.schiffart@leiden.nl
Biodiversiteit, Gemeente Leiden	Wouter Moerland	w.moerland@leiden.nl

* CkvO: 5-7-2020.

Dit verslag is tot stand gekomen dankzij een impressie van Sally Schlebaum, en notities van Tamara van Dijk, aanwezige dakcoach-wijkambassadeurs en Wim Scholten, bewoner van het Houtkwartier.

Goednieuws: Vouchers voor energiebesparende maatregelen

Gemeente Leiden biedt woningeigenaren vanaf juli een “teGoedbon” aan, waarmee woningeigenaren voor €70 hun woning energiezuiniger kunnen maken. Bijvoorbeeld met LED-lampen of radiatorfolie. Goed voor het klimaat én de portemonnee. Ook is de bon te gebruiken voor een gratis energieadvies van Klimaatroute. Een advies op maat geeft inzicht in welke energiebesparende maatregelen het meeste opleveren.

Deze “teGoedbon” wordt vanaf 20 juli gedurende drie weken verspreid onder alle woningeigenaren in Leiden. Maar vanaf 1 juli kun je ook zelf alvast de teGoedbon downloaden vanaf de website van het energieloket van de gemeente: www.duurzaambouwloket.nl/ Leiden. Via deze site kun je ook de bon verzilveren als je het bedrag besteed hebt.

Voor huurders start gemeente Leiden ook een eerste kleine voucher regeling, waarmee een beperkt aantal huurders voor €50,- aan kleine maatregelen kunnen aanvragen. Meer informatie hierover en over mogelijkheden om je woning duurzaam te maken is te vinden via: gagoed.nl/wijkambassadeurs.